

ВСЕУКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ КАРДІОЛОГІВ УКРАЇНИ

СЕРЦЕВО-СУДИННІ ЗАХВОРЮВАННЯ

Класифікація, стандарти діагностики та лікування

За редакцією академіка В.М. Коваленка,
професора М.І. Лутая,
професора Ю.М. Сіренка,
професора О.С. Сичова

6-те видання, перероблене і доповнене

2023

УДК 616.1(477)(083.74)

*За редакцією академіка В.М. Коваленка, професора М.І. Лутая,
професора Ю.М. Сіренка, професора О.С. Сичова*

*Зібрання рекомендоване Всеукраїнською асоціацією кардіологів,
затверджене вченою радою ДУ «ННЦ «Інститут кардіології, клінічної
та регенеративної медицини імені академіка М.Д. Стражеска»
НАМН України» для широкого кола фахівців: кардіологів, кардіохірургів,
реаніматологів, терапевтів, сімейних лікарів,
наукових співробітників, викладачів вищих медичних навчальних
закладів та закладів післядипломної освіти лікарів
(Протокол № 7 від 28.06.2023 р.)*

Серцево-судинні захворювання. Класифікація, стандарти діагностики та лікування / за ред. В.М. Коваленка, М.І. Лутая, Ю.М. Сіренка, О.С. Сичова. 6-те вид., переробл. і доповн. Київ: Четверта хвиля, 2023. 384 с.

ISBN 978-966-529-358-3

Стандарти Всеукраїнської асоціації кардіологів створені з метою вдосконалення діагностики та лікування хворих на серцево-судинні хвороби і відповідають вимогам Міжнародних рекомендацій щодо розробки настанов і протоколів діагностики та лікування на основі доказової медицини.

Стандарти містять сучасні положення, які довели свою ефективність протягом тривалого періоду їхнього застосування у світовій клінічній практиці.

Видання включає міжнародну термінологію та класифікації хвороб органів кровообігу, приклади формулювання діагнозу і спадкоємність діагностики й лікування між первинною ланкою та спеціалізованими технологіями надання медичної допомоги.

Стандарти призначені для широкого кола фахівців: кардіологів, кардіохірургів, реаніматологів, терапевтів, сімейних лікарів, наукових співробітників, викладачів вищих медичних навчальних закладів та закладів післядипломної освіти лікарів.

ISBN 978-966-529-358-3

УДК 616.1(477)(083.74)

РОБОЧІ ГРУПИ ТА КОМІТЕТИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ АСОЦІАЦІЇ КАРДІОЛОГІВ

Гострі стани та невідкладна допомога в кардіології

Пархоменко О.М. (Київ) — модератор

Амосова К.М. (Київ)

Голобородько Б.І. (Одеса)

Іркін О.І. (Київ)

Коваль О.А. (Дніпро)

Кожухов С.М. (Київ)

Копица М.П. (Харків) Залишається

Лутай Я.М. (Київ)

Нетяженко В.З. (Київ)

Ташук В.К. (Чернівці)

Шумаков В.О. (Київ)

Атеросклероз та хронічні форми ІХС

Лутай М.І. (Київ) — модератор

Голікова І.П. (Київ)

Долженко М.М. (Київ)

Коваль О.А. (Дніпро)

Ломаковський О.М. (Київ)

Мітченко О.І. (Київ)

Рішко М.В. (Ужгород)

Рудик Ю.С. (Харків)

Середюк Н.М. (Івано-Франківськ)

Целуйко В.Й. (Харків)

Легенева гіпертензія

Сіренко Ю.М. (Київ) — модератор

Васильєва Л.І. (Дніпро)

Кулик Л.В. (Львів)

Радченко Г.Д. (Київ)

Метаболічний синдром, цукровий діабет та серцево-судинні захворювання

Мітченко О.І. (Київ) — модератор

Коваль С.М. (Харків)

Ковальова О.М. (Харків)

Корпачев В.В. (Київ)

Лутай М.І. (Київ)

Маньковський Б.М. (Київ)

Рудик Ю.С. (Харків)

Сіренко Ю.М. (Київ)

Соколова Л.К. (Київ)

Паньків В.І. (Київ)

Талаєва Т.В. (Київ)

Інтервенційна кардіологія

Соколов М.Ю. (Київ) — модератор

Панічкін Ю.В. (Київ)

Фуркало С.М. (Київ)

Артеріальна гіпертензія

Сіренко Ю.М. (Київ) — модератор

Міщенко Л.А. (Київ) — модератор

Єна Л.М. (Київ)

Коваль С.М. (Харків)

Матова О.О. (Київ)

Радченко Г.Д. (Київ)

Рековець О.Л. (Київ)

Хвороби міокарда, перикарда, ендокарда та клапанів серця

Коваленко В.М., Несукай О.Г. (Київ) — модератори

Воронков Л.Г. (Київ)

Іванів Ю.А. (Львів)

Крикунов О.А. (Київ)

Руденко К.В. (Київ)

Рябенко Д.В. (Київ)

Целуйко В.Й. (Харків)

Чернюк С.В. (Київ)

Аритмії серця та кардіостимуляція

Сичов О.С. (Київ) — модератор

Волков О.Є. (Харків)

Гетьман Т.В. (Київ)

Деяк С.І. (Київ)

Жарінов О.Й. (Київ)

Залевський В.П. (Київ)

Зінченко Ю.В. (Київ)

Іркін О.І. (Київ)

Карпенко Ю.І. (Одеса)

Катеренчук І.П. (Полтава)

Коваль О.А. (Дніпро)

Кравчук Б.Б. (Київ)

Лашкул Д.А. (Запоріжжя)

Лизогуб С.В. (Київ)

Потабашній В.А. (Кривий Ріг)

Романова О.М. (Київ)

Руденко К.В. (Київ)

Середюк Н.М. (Івано-Франківськ)

Солов'ян Г.М. (Київ)

Срібна О.В. (Київ)

Фролов О.І. (Київ)

Ханюков О.О. (Дніпро)

Серцева недостатність

Воронков Л.Г. (Київ) — модератор

Березін О.Є. (Запоріжжя)

Жарінов О.Й. (Київ)

Жебель В.М. (Вінниця)

Іванів Ю.А. (Львів)

Карпенко Ю.І. (Одеса)

Коваль О.А. (Дніпро)

Коваль С.М. (Харків)

Кожухов С.М. (Київ)

Лашкул А.Д. (Запоріжжя)

Ляшенко А.В. (Київ)

Несукай О.Г. (Київ)

Пархоменко О.М. (Київ)

Руденко К.В. (Київ)

Рудик Ю.С. (Харків)

Сичов О.С. (Київ)

Ташук В.К. (Чернівці)

Тодуров Б.М. (Київ)

Федоров С.В. (Івано-Франківськ)

Целуйко В.Й. (Харків)

Ягенський А.В. (Луцьк)

Превентивна кардіологія та реабілітація

Коваленко В.М. (Київ) — модератор

Вакалюк І.П. (Івано-Франківськ)

Долженко М.М. (Київ)

Коваль С.М. (Харків)

Несукай О.Г. (Київ)

Срібна О.В. (Київ)

Шумаков В.О. (Київ)

Комітет з освіти та акредитації

Сіренко Ю.М. (Київ) — модератор

Вавілова Л.Л. (Київ)

Долженко М.М. (Київ)

Лизогуб В.Г. (Київ)

Лугай М.І. (Київ)

Ханюков О.О. (Дніпро)

Целуйко В.Й. (Харків)

Кардіоонкологія

Кожухов С.М. (Київ) — модератор

Смоланка І.І. (Київ)

Крячок І.А. (Київ)

Довганич Н.В. (Київ)

Яринкіна О.А. (Київ)

ВЕЛЬМИШАНОВНИЙ КОЛЕГО!

У 2023 році ми відзначаємо 60-річчя створення Асоціації кардіологів України. Найважливішим завданням Всеукраїнської асоціації кардіологів протягом десятиліття існування було поширення новітньої науково-практичної інформації в лікарському середовищі. Власне тому у 2006 р. за її ініціативою було підготовлено та видано перше зібрання класифікацій і стандартів діагностики та лікування основних серцево-судинних захворювань. Зараз Ви тримаєте в руках його нову редакцію, перероблену й доповнену актуальними науковими даними на цей момент.

Відомо, що без чіткого визначення термінів не існує розуміння проблеми. Щоб уникнути непорозумінь, ми наводимо глосарій для визначення основних медико-технологічних документів, які використовують в Україні відповідно до наказів МОЗ України від 27.09.2010 р. № 819, від 28.09.2012 р. № 751 та від 29.12.2016 р. № 1422. Згідно з ними система стандартизації представлена трьома типами документів: клінічні настанови, медичні стандарти та клінічні протоколи.

Сучасні клінічні *настанови* (рекомендації) відстежують, узагальнюють й оцінюють наявні докази та інші дані про профілактику, діагностику, прогноз, терапію, зокрема дозування ліків, ризик/користь та ефективність витрат. Уже на основі таких настанов розробляють клінічні протоколи медичної допомоги та *стандарти*. *Протокол* (із давньогрецької — перший, передній; правила оформлення документів) — сукупність правил, яких потрібно дотримуватися в певних ситуаціях. *Клінічний протокол* — це основний медико-технологічний документ, яким мають керуватися медичні фахівці в кожній конкретній клінічній ситуації, уникаючи неефективних та помилкових рішень, обираючи найефективніше втручання для пацієнта.

Стандарт (з англійської — норма, зразок) — нормативно-технічний документ зі стандартизації, що встановлює комплекс норм, правил, вимог до об'єкта стандартизації і затверджений компетентним органом. Для відбору найефективніших і відтворюваних у сучасних умовах методів лікування й контролю застосування таких методів у цивілізованих країнах прийняті стандарти надання медичної допомоги, що враховують міжнародний досвід, рекомендації експертів та національні особливості. Призначення *стандарту* — визначити «типовий» випадок, галузь та умови застосування стандарту (діагнози, амбулаторні або стаціонарні умови, тривалість лікування тощо), спосіб лікування із зазначенням конкретних рекомендацій щодо використання технічних і медикаментозних засобів.

Класифікації та стандарти, зібрані в цій книзі, узагальнюють передовий світовий досвід, міжнародні рекомендації та консенсуси, розроблені на підставі настанов і протоколів, затверджених МОЗ України, за участю авторів та укладачів цього зібрання: «Артеріальна гіпертензія», «Гострий коронарний синдром з елевацією сегмента *ST*», «Гострий коронарний синдром без елевації сегмента *ST*», «Стабільна ішемічна хвороба серця», «Фібриляція передсердь», «Легенева гіпертензія», «Профілактика серцево-судинних захворювань», «Настанова з кардіології» ННЦ «Інститут кардіології, клінічної та регенеративної медицини імені академіка М.Д. Стражеска НАМН України» та іншої нормативної документації МОЗ України.

Це зібрання — офіційний оновлений документ Всеукраїнської асоціації кардіологів, метою якого є широке впровадження в нашій країні сучасних підходів до ведення пацієнтів з патологією серця та судин. Книга призначена для кардіологів, терапевтів, кардіохірургів, сімейних лікарів, організаторів охорони здоров'я, а також викладачів вищих медичних навчальних закладів та установ післядипломної освіти лікарів.

Разом до Перемоги!

ЗМІСТ

ГЛАВА 1. КЛАСИФІКАЦІЯ ЗАХВОРЮВАНЬ СЕРЦЕВО-СУДИННОЇ СИСТЕМИ

Класифікація ішемічної хвороби серця

*Автори-укладачі: М.І. Лутай, О.М. Пархоменко, О.І. Іркін,
Я.М. Лутай, І.П. Голікова 10*

Класифікація дисліпідемій

Автор-укладач: О.І. Мітченко 16

Класифікація артеріальної гіпертензії

*Автори-укладачі: Ю.М. Сіренко, Л.А. Міщенко, Г.Д. Радченко,
О.Г. Купчинська, О.Л. Рековець 17*

Класифікація легеневої гіпертензії

*Автори-укладачі: Ю.М. Сіренко, Г.Д. Радченко, Л.Ф. Конопльова,
Л.В. Кулик, К.В. Руденко, Н.Н. Руденко, В.А. Ханенкова, Л.І. Васильєва 21*

Класифікація кардіоміопатій, міокардиту, перикардиту, інфекційного ендокардиту

Автори-укладачі: В.М. Коваленко, О.Г. Несукай, С.В. Чернюк 25

Класифікація набутих вад серця

Автори-укладачі: В.М. Коваленко, О.Г. Несукай, С.В. Чернюк 29

Класифікація порушень ритму та провідності серця

*Автори-укладачі: О.С. Сичов, Д.Є. Волков, Т.В. Гетьман, О.Й. Жарінов,
В.П. Залевський, Ю.І. Карпенко, О.М. Романова, Г.М. Солов'ян,
О.І. Фролов, О.О. Ханюков 31*

Класифікація хронічної серцевої недостатності

Автори-укладачі: Л.Г. Воронков, А.В. Ляшенко, Н.А. Ткач 36

ГЛАВА 2. СТАНДАРТИ ДІАГНОСТИКИ ТА ЛІКУВАННЯ ЗАХВОРЮВАНЬ СЕРЦЕВО-СУДИННОЇ СИСТЕМИ

Стандарти надання медичної допомоги хворим із гострим коронарним синдромом без елевачії сегмента ST (інфаркт міокарда без зубця Q і нестабільна стенокардія)

*Автори-укладачі: О.М. Пархоменко, О.І. Іркін, Я.М. Лутай,
М.Ю. Соколов, О.В. Шумаков 40*

Стандарти надання медичної допомоги хворим із гострим коронарним синдромом з елевациєю сегмента ST (інфаркт міокарда із зубцем Q)	
<i>Автори-укладачі: О.М. Пархоменко, О.І. Іркін, М.Ю. Соколов, Я.М. Лутай, О.В. Шумаков, В.О. Шумаков</i>	51
Стандарти надання медичної допомоги хворим зі стабільною ішемічною хворобою серця	
<i>Автори-укладачі: М.І. Лутай, М.Ю. Соколов, Г.Ф. Лисенко, І.П. Голікова, О.М. Ломаковський, М.П. Швидка</i>	63
Інтервенційні та хірургічні методи лікування	
<i>Автори-укладачі: М.Ю. Соколов, В.Г. Терентьєв</i>	89
Стандарти надання медичної допомоги хворим із дисліпідеміями	
<i>Автори-укладачі: О.І. Мітченко</i>	91
Стандарти надання медичної допомоги пацієнтам із гіпертонічною хворобою (есенціальною артеріальною гіпертензією)	
<i>Автори-укладачі: Ю.М. Сіренко, Л.А. Міщенко, Г.Д. Радченко, О.Г. Купчинська, О.Л. Рековець</i>	106
Уніфікований клінічний протокол первинної, екстреної та вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги. Артеріальна гіпертензія	
<i>Автори-укладачі: Ю.М. Сіренко, Л.А. Міщенко, Г.Д. Радченко, О.Г. Купчинська, О.Л. Рековець, С.М. Кушнір</i>	120
Стандарти надання медичної допомоги хворим із легеневою гіпертензією (у дорослих)	
<i>Автори-укладачі: Ю.М. Сіренко, Г.Д. Радченко, Л.Ф. Конопльова, Л.В. Кулик, К.В. Руденко, Н.Н. Руденко, В.А. Ханенкова, Л.І. Васильєва</i>	140
Стандарти надання медичної допомоги хворим із ДКМП	
<i>Автори-укладачі: В.М. Коваленко, О.Г. Несукай, С.В. Чернюк, Л.Г. Воронков, д.В. Рябенко</i>	154
Стандарти надання медичної допомоги хворим із ГКМП	
<i>Автори-укладачі: В.М. Коваленко, О.Г. Несукай, С.В. Чернюк, В.Й. Целуйко</i>	157
Стандарти надання медичної допомоги хворим із міокардитом	
<i>Автори-укладачі: В.М. Коваленко, О.Г. Несукай, С.В. Чернюк, Д.В. Рябенко</i>	159
Стандарти надання медичної допомоги хворим із гострим перикардитом, хронічним констриктивним перикардитом	
<i>Автори-укладачі: В.М. Коваленко, О.Г. Несукай, С.В. Чернюк, О.А. Крикунов</i>	164

Стандарти надання медичної допомоги хворим з інфекційним ендокардитом <i>Автори-укладачі: В.М. Коваленко, О.Г. Несукай, О.А. Крикунов,</i> <i>С.В. Чернюк .....</i>	<i>166</i>
Стандарти надання медичної допомоги хворим із набутими вадами серця <i>Автори-укладачі: В.М. Коваленко, О.Г. Несукай, С.В. Чернюк .....</i>	<i>168</i>
Стандарти надання медичної допомоги хворим із порушеннями ритму та провідності серця <i>Автори-укладачі: О.С. Сичов — модератор, Т.В. Гетьман, В.П. Залевський,</i> <i>Ю.В. Зінченко, Ю.І. Карпенко, І.П. Катеренчук, Б.Б. Кравчук, С.В. Лизогуб,</i> <i>Т.В. Міхалева, Є.В. Могильницький, О.М. Романова, К.В. Руденко,</i> <i>Н.М. Середюк, Г.М. Солов'ян, О.В. Срібна, В.К. Тащук, О.І. Фролов,</i> <i>О.О. Ханюков, Л.О. Шабільянова, О.Я. Марченко, О.В. Сташишена,</i> <i>Г.І. Сенько, Л.О. Андросова.....</i>	<i>177</i>
Надшлуночкові тахікардії.....	177
Шлуночкові порушення ритму.....	207
Фібриляція і тріпотіння передсердь.....	219
Порушення провідності.....	280
Тахікардії з широкими комплексами QRS.....	289
Синкопальні стани.....	309
Стандарти надання медичної допомоги хворим із хронічною серцевою недостатністю <i>Автори-укладачі: Л.Г. Воронков, А.В. Ляшенко, Н.А. Ткач .....</i>	<i>321</i>
Стандарти надання медичної допомоги хворим із нейроциркуляторною дистонією	356
Стандарти надання медичної допомоги хворим із серцево-судинними ускладненнями внаслідок дії протипухлинних препаратів та променевої терапії <i>Автори-укладачі: С.М. Кожухов, Н.В. Довганич, І.І. Смоланка,</i> <i>І.А. Крячок, О.Ф. Лигирда, І.Б. Титоренко.....</i>	<i>357</i>
Список скорочень	380

Науково-практичне видання

*За редакцією В.М. Коваленка, М.І. Лутая,
Ю.М. Сіренка, О.С. Сичова*

СЕРЦЕВО-СУДИННІ ЗАХВОРЮВАННЯ

Класифікація, стандарти діагностики та лікування

6-те видання, перероблене і доповнене

Відповідальна за видання Тамара Циганчук

Підписано до друку 25.08.2023 р.

Формат 60×90 1/16. Ум. друк. арк. 22,32

Папір офсетний. Друк офсетний

Наклад 1000 примірників

Видавець і виготовлювач ТОВ «Четверта хвиля»

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6172 від 07.05.2018 р.

03039, м. Київ, Володимирська, 57

а/с 59, м. Київ, 03189

E-mail: 4hvylya@gmail.com